

Тетяна Запорожченко,
викладач кафедри дошкільної та
початкової освіти Чернігівського
національного педагогічного
університету імені Т.Г. Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Відкритість міжнародного освітнього простору для національної освіти спонукала змінити її основні вектори, відповідно відбулися трансформації безпосередньо в освітньому середовищі навчальних закладів. Своєю чергою це позначилося на необхідності проведення реформаційних перетворень у системі професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема вчителів первинної ланки освіти. Традиційна система підготовки вчителів вичерпала свої ресурси. Закладений в її основу когнітивний компонент вимагав формування певного комплексу знань, умінь та навичок без урахування компетентнісного підходу, який від початку розрахований на формування кваліфікованого фахівця. Тож вищій педагогічній освіті необхідно підготувати компетентного вчителя.

Відповідно, аби провести системну модернізацію освітньої галузі, в Україні було прийнято низку державних нормативних документів (Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. (2012), закон України «Про вищу освіту» (2014), Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років (2014), Проект Закону України «Про освіту» (2016)). Загалом ці акти спрямовані на реалізацію нагальної інноваційної політики в освіті, однак містять також вказівки щодо розвитку освітньої галузі, теоретичні основи для організації процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи засобами інноваційних технологій.

Кілька нормативних державних документів мають довготривалу стратегію щодо інноваційних змін в освіті. Так на III Всеукраїнському з'їзді освітян було схвалено Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. У документі визначено основні першочергові та перспективні завдання державної політики у сфері освіти. Розробники наголосили, що необхідно створити в Україні інноваційну інфраструктуру. Вона повинна забезпечити підвищення рівня інноваційності національної освіти, зробити її конкурентоспроможною. Зауважено, що ключовими напрямками державної освітньої політики до 2021 р. мають стати розвиток наукової, а також інноваційної діяльності в освіті. Підвищити якість освіти, підкреслено у документі, слід на інноваційній основі, обов'язково провести інформатизацію в освіті.

Автори документа зазначають, що «інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної

системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, можливостей і свободи вибору в освіті, модернізації змісту освіти і організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя, розвитку державно-громадської моделі управління» [3, с. 7].

Щодо згадуваної інформатизації освіти, то це, за задумом, є пріоритетним напрямком трансформацій у вищій освіті. У стратегії наголошено на важливості питання створення електронних підручників та навчальних енциклопедій; окремо говориться про забезпечення навчальних закладів відкритим доступом до інформаційних ресурсів, а також йдеться про розвиток мережі електронних бібліотек.

Довгоочікуваним та ключовим у сфері підготовки фахівців є Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), який, своєю чергою, перераховує основні положення у сфері підготовки майбутнього фахівця. Документом передбачено забезпечення «державної підтримки освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності університетів, академій, інститутів, коледжів» [1, с. 6].

Оскільки у законі звернено увагу на нагальність інноваційних перетворень, то законотворці стверджують, що у вищих навчальних закладах інноваційна діяльність має бути апріорі складовою їхнього освітнього процесу. Щоб її здійснювати в системі вищої освіти, треба поєднати в нерозривне ціле наукову, освітню і виробничу діяльність. Робиться висновок: щоб здобути нові наукові знання, провести наукові дослідження, варто спиратися на наукову, науково-технічну та, зокрема, інноваційну діяльність.

Також документом окреслено основні завдання інноваційної діяльності вищих навчальних закладів, зокрема: «одержання конкурентоспроможних наукових, науково-прикладних результатів; застосування нових наукових, науково-технічних знань під час підготовки фахівців з вищою освітою; формування сучасного наукового кадрового потенціалу, здатного забезпечити розробку та впровадження інноваційних наукових розробок» [1, с. 54].

У рамках імплементації Закону України «Про вищу освіту» постає необхідність розробки нових галузевих стандартів підготовки майбутніх фахівців. Потреба створення стандартів підготовки у ВНЗ безпосередньо стосується і сфери навчання майбутніх учителів початкової школи. Щоб вирішити зазначену проблему було розроблено Проект Стандарту вищої освіти України зі спеціальності 013 «Початкова освіта» (рукопис), для цього залучено провідних фахівців галузі, зокрема: Л. Бірюк, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка; О. Б. Будник, доктор педагогічних наук, старший

науковий співробітник, завідувач кафедри педагогіки початкової освіти Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»; Н. В. Ігнатенко, кандидат педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»; В. В. Кизилова, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри філологічних дисциплін Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»; Л. В. Коваль, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету; О. О. Красовська, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»; Р. М. Пріма, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; С. О. Скворцова, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри математики та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»; В. П. Шпак, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. У основу укладеного проекту документа було покладено компетентнісний підхід до підготовки педагога початкової школи, визначено основні компетентності майбутнього вчителя.

Ще одним орієнтиром у сфері вищої освіти є Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років. Проектом передбачено перетворення освіти на інноваційне середовище, де б учні й студенти отримували навички самостійного оволодіння знаннями протягом життя та могли застосувати ці знання на практиці. Зазначається, що освіта повинна перетворитися на інноваційне середовище, у якому б студенти отримували навички і вміння самостійно оволодівати знанням протягом усього життя та застосовували набуті знання у власній практичній діяльності. Одним зі шляхів удосконалення освітнього процесу пропонується «впровадження інноваційних методик навчання, створення освітніх інституцій нового зразка» [5, с. 3].

Автори Проекту наполягають, що реформування освітнього процесу сприятиме використанню інформаційно-комунікаційних технологій, запровадження єдиних стандартів знань, умінь і навичок, узгодженим із існуючими міжнародними показниками. Відповідно до Проекту передбачається щорічне визначення мінімального переліку потрібних інформаційно-технічних засобів і сервісів для використання їх у сфері освіти. З метою належного забезпечення освітнього процесу засобами

навчання регламентується перехід на систему замовлення підручників, навчальних посібників та інших навчальних матеріалів, виданих коштом державного бюджету, або ж безпосередньо школами.

Актуальність інноваційних перетворень покладено в основу Концепції «Нова українська школа», задекларованою Міністерством освіти і науки України [2]. Згідно з Концепцією, наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти і системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху нової школи. Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній галузі має перейти від одноразових проєктів у системний процес, який охоплює всі види діяльності. Інформаційно-комунікаційні технології суттєво розширяють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси, таким чином формуючи в учня важливі для нашого сторіччя технологічні компетентності.

Концепцією передбачається виконання низки положень, на яких варто зупинитися у контексті нашого дослідження:

- новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві;
- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм;
- наскрізний процес виховання, який формує цінності;
- нова структура школи, яка дозволяє добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя;
- децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію [2, с. 7].

Концепцією декларується оновлення нормативно-законодавчої бази у сфері освіти, зокрема, розробки нового Закону «Про освіту» [4]. Відповідно до розробленого Проекту Закону України «Про освіту» вища освіта має бути спрямована на здобуття високого рівня загальних, професійних та наукових компетентностей, необхідних для діяльності за спеціальністю або ж у певній галузі знань, що завершується здобуттям відповідної освітньої кваліфікації. Невід'ємною складовою освітньої діяльності визначається наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність закладів вищої освіти

Зазначені у законах, проєктах і концепції питання удосконалення вищої освіти, шляхи удосконалення освітнього процесу, можливості залучення до нього не залишилися тільки у полі законотворення, але й набули широкого обговорення серед педагогічної громадськості, стали предметом дискусій та приводом для полеміки на різних наукових заходах.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» // Голос України. – 2014. – № 35-36 (499-500). – С. 4-67.

2. Концепція «Нова українська школа» / упор. Л. Гриневич – К.; 2016. – 34 с.
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електрон. ресурс]. – 2012. – Режим доступу : www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf
4. Проект Закону України «Про освіту» [Електрон. ресурс]. – 2016. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/gromadske-obgovorenya-zakonoprojektu-«pro-osvitu».html>
5. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років [Електрон. ресурс]. – 2015. – Режим доступу : <http://osvita.ua/news/43501/>